

Motion till riksdagen 2020/21:1835

av **Julia Kronlid m.fl. (SD)**

Krafttag mot bidragsfusk och felaktiga utbetalningar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta krav för tillgång till välfärdssystemet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konsekvenser vid grova bidragsbrott och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ny myndighet för bidragskontroll och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydligare nationella riktlinjer för att stoppa bidragsfusk på myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade resurser för att stoppa bidragsfusk och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta rutiner för att stoppa felaktiga utbetalningar till andra länder och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har i decennier haft ett väl utbyggt välfärdssystem vars yttersta uppgift är att tillfälligt eller långvarigt stötta människor som av olika anledningar behöver ekonomiskt stöd under livets olika faser. Välfärdssystemets tillit bygger dels på medborgarnas respekt för systemet, dels på att utbetalningar från systemet inte hamnar i orätta händer. Det bör alltså ligga i både medborgarnas och politikernas intresse att det finns ett stort fokus på att minska bidragsfusk och organiserad brottslighet kring vårt gemensamma välfärdssystem.

Flera regeringar har sedan 2007 genomfört olika utredningar med avsikten att lösa problematiken med felaktiga utbetalningar från det statliga välfärdssystemet. Allt från slarv och otydliga processer hos enskilda myndigheter till organiserad brottslighet ligger

bakom att det varje år försvinner stora belopp i form av felaktiga utbetalningar. Detta med hänseende till dels privata aktörer men även till följd av att kriminella skickligt har anpassat sig till myndigheternas regler och lagändringar. Vårt välfärdssystem är uppbyggt på att medborgarna lämnar riktiga uppgifter. Detta innebär att varje person som är berättigad till våra gemensamma skattemedel har en moralisk skyldighet att respektera systemet, vilket gör att myndigheterna är helt beroende av uppgiftslämnarens riktighet. Bristerna i ett sådant system är uppenbara, inte minst i tider då den samhälleliga gemenskapen och sammanhållningen inte är vad den en gång var.

Missbruk av identitet är en aspekt som särskilts lyfts fram som ett växande och allvarligt problem i SOU 2017:37 och Polismyndighetens Myndighetsgemensamma lägesbild av den organiserade brottsligheten 2019. FUT-delegationen slutförde under 2019 sin kartläggning och uppskattade felaktiga utbetalningar till ca 18 miljarder. Detta naiva förhållningssätt gentemot uppgiftslämnare är inte hållbart. Vid uppenbara felaktigheter borde principen om att reagera och agera gälla.

Skärpta krav för tillgång till välfärdssystemet

Syftet med Sveriges välfärdssystem är att ge en trygg ekonomisk situation åt personer som är berättigade till det, däribland våra äldre, sjuka, personer med funktionsnedsättning och barnfamiljer i händelse av behov. Under 2000-talets senare år har det skett stora samhällsförändringar, bland annat stora migrationsströmmar, vilket också har påverkat välfärdssystemet, vars initiala utformning inte var anpassat för det samhälle vi ser idag. Detta har lett till att allt fler personer ges rätt att ta del av bidrag utan att själva ha bidragit, vilket urholkar systemet och gör nuvarande uppbyggnad ohållbar. Kraven anknutna till bosättningsbaserade och arbetsrelaterade förmåner måste stärkas och ses över. Det måste bli tydligare vad som är en laglig bosättning i Sverige. Syftet är att personer successivt ska arbeta sig in i välfärdssystemet för att fullt ut kunna ta del av det. Hela välfärdssystemet står på fall och behöver ses över och utredas grundligt med avsikten att dess legitimitet och funktion bibehålls. Den exakta utformningen är dock något som vi vill uppdraga till regeringen att utreda närmare.

Konsekvenser vid grova bidragsbrott

Under åren har de som lämnat oriktiga uppgifter vid ansökan om bidrag vid någon av landets myndigheter ökat, och antalet inkomna brottsmisstankar har ökat avsevärt. Under perioden 2009–2018 har antalet inkomna brottsmisstankar ökat med cirka 75 procent, och då är mörkertalet stort. Det visar på att legitimiteten i välfärdssystemet är skadat och att systemet är synnerligen sårbart.

Riksdagen beslutade om ett antal lagskärpningar i syfte att stärka det rättsliga skyddet för det svenska välfärdssystemet när proposition 2018/19:132 Ett starkare skydd för välfärdssystemen hanterades. Att bland annat underrättelseskyldigheten utökades till att nu omfatta fler myndigheter är oerhört viktigt i strävan att minska bidragsbrotten. Utöver de lagskärpningar som gjordes vill vi att påföljden för grov bidragsbrottslighet ska vara rejält kännbar. Det ska inte vara möjligt att organisatoriskt och systematiskt lura det svenska välfärdssystemet på enorma summor och sedan ha rätt till bidrag. En rimlig på-

följd som står i proportion till brottets grovhet ska vara att en person som döms för grov bidragsbrottslighet blir avstängd från välfärdssystemet åtminstone under en begränsad tid. Grova bidragsbrott handlar om de fall där en eller flera personer svindlat systemet på stora summor, där tillvägagångssättet varit bedrägeri i stor och systematisk omfattning.

Det skulle skapa ett till orosmoment för bidragsfuskare då det inte längre bara rör sig om hårdare straff, utan även om risken för att i framtiden under begränsad tid stängas av från att ha rätten att söka de bidrag som erhållits på felaktiga grunder.

Ny myndighet för att stoppa bidragsfusk

Sverigedemokraterna anser att regeringen skyndsamt bör gå vidare med förslaget i statens offentliga utredning 2020:35 om att starta en myndighet för utbetalningskontroll. En sådan myndighet skulle kunna bidra till att Sverige på ett effektivare sätt säkerställer att pengar hamnar där de är avsedda. Utredningen lyfter upp att samhällets uppfattning och tillit till välfärdssystemet är en minst lika viktig aspekt som systemets funktion, vilket regeringen måste ta hänsyn till. Flera utredningar hos berörda myndigheter, Brå och SOU:er, har visat att allmänhetens förtroende för välfärdssystemet har blivit allvarligt skadat till följd av de olika skandalerna kring välfärdssystemet och brottslighet.

Men det framgår också i SOU:er samt i Brås utredningar att det utöver komplicerade regelverk och policyer också förekommer ett utbrett ”slarv” på myndigheterna. Detta till följd av ökade krav på snabbare handläggning och effektivitet. Men också politiska påtryckningar där krav på att vissa ersättningar och bidrag ska betalas ut snabbt, vilket medför att handläggaren helt enkelt inte har tid att kontrollera om uppgifterna verkligen stämmer. Men det förekommer också att kontrollfunktionen är nedprioriterad från myndigheternas sida av olika anledningar och att det i vissa fall saknas mål för hur deras funktion skall fungera. Digitaliseringen har medfört att det delvis blivit enklare att ansöka om bidrag och stöd men att det samtidigt har öppnat upp för felaktigheter och möjligheter för kriminella aktörer utomlands. Oftast gäller det felaktigheter med olika typer av intyg som lämnas in med felaktiga uppgifter i kombination med att personen skickar andra typer av uppgifter till andra myndigheter.

Det utredningen föreslår bör stärka den myndighetsgemensamma kontrollfunktionen genom att arbetsbördan till viss del flyttas över på den nya myndigheten som med rätt förutsättningar på ett effektivt sätt kan utföra kontrollfunktioner och kvalitetssäkra utbetalningar. De enskilda myndigheterna är fortfarande ansvariga för uppföljning och brottsutredande verksamhet tillsammans med Polismyndigheten. Utbetalning av försörjningsstöd är en uppgift för kommunerna och där ligger också utrednings- och rapporteringsansvaret för bedrägerier. Vidare framgår det i utredningen att det finns en långsiktig förhoppning att ansluta kommunerna till detta system. Men som det ser ut idag är det en plan som ligger på framtiden. Regeringen bör skyndsamt lägga fram förslag till riksdagen om att starta en myndighet för utbetalningskontroll i enlighet med SOU 2020:35.

Nationella riktlinjer till berörda myndigheter

I SOU 2020:35 framgår det tydligt att myndigheterna har begränsade möjligheter till brottsutredande verksamhet. Detta gäller primärt Försäkringskassan, Skatteverket och

Pensionsmyndigheten. Det skiljer sig inte enbart mellan myndigheterna men även internt och mellan kontor, där varje kontor har egna policyer och inriktningar på hur mycket resurser som läggs på brottsutredande verksamhet. Den brottsutredande verksamheten handlar om att upptäcka felaktiga uppgifter och försvåras av flera olika parametrar som ställer höga krav på handläggarna. Vi är av den uppfattningen att detta är ett område som regeringen måste göra ett krafttag inom. Regeringen bör skyndsamt ta fram tydliga nationella riktlinjer i regleringsbrev till berörda myndigheter gällande brottsutredande verksamhet kopplad till bedrägeri och organiserad brottslighet. För att upptäcka fusk och upptäcka felaktiga utbetalningar bör regeringen också ta fram tydligare riktlinjer och bättre förutsättningar för samverkan och utbyte av uppgifter mellan myndigheter såsom Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket.

Stärkta resurser

En förutsättning för att stoppa bidragsfusk och brottslighet är också att myndigheterna tilldelas de resurser och den kapacitet som kvävs för att bekämpa bidragsbrottslighet. Försäkringskassan framhåller exempelvis i sitt budgetunderlag att felaktiga utbetalningar från socialförsäkringen är omfattande, och en stor del av dem är avsiktliga. Försäkringskassan behöver därför bli ännu bättre på att identifiera och utreda organiserade och systematiska bidragsbrott. För att komma till rätta med problemet lyfter Försäkringskassan fram att det krävs resurser till ökad utredningskapacitet och till digitala lösningar för bland annat informationshämtning. Det krävs även utökade resurser för att hela beslutsprocessen om återkrav och åtgärder för indrivning ska kunna hanteras under kortare tidsperiod, vilket i grunden alltså är ett kapacitetsproblem. Hela kedjan från upptäckt till åtgärd behöver fungera, och därför behöver såväl kontroll och återkrav som fordringshantering stärkas enligt Försäkringskassan.

Sverigedemokraterna anser därför att regeringen skyndsamt ska tillgodose de ekonomiska förutsättningar som krävs för att berörda myndigheter som Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska kunna förebygga och stoppa felaktiga utbetalningar. Dessa åtgärder kommer också på sikt att leda till minskade utgifter eftersom felaktiga utbetalningar kostar staten ca 18 miljarder om året.

Skärpta rutiner för att stoppa felaktiga utbetalningar till andra länder

De senaste åren har det framkommit flera fall av bedrägerier och bidragsfusk där personer tillskansat sig bidrag. Det förekommer också att personer flyttar tillbaka till sina hemländer utanför EU och fortsätter att lyfta svenska bidrag. Bedrägerier och organiserad brottslighet mot det svenska välfärdssystemet är allvarlig brottslighet som dels har ekonomiska konsekvenser, dels undergräver medborgarnas förtroende för systemet. I SOU 2020:35 framgår det utöver den organiserade brottsligheten att det också förekommer oavsiktliga utbetalningar till utlandet. Det svenska folkbokföringssystemet är komplicerat, och människor har ibland flera adresser registrerade på sig själva. Detta ställer ökade krav på myndigheternas eget utredningsarbete och återkommande kontroller. För att sätta detta i perspektiv framgår det att det görs utbetalningar från vårt välfärdssystem

till ca 170 länder. Myndigheterna måste få de resurser som krävs för att införa fungerande rutiner och policyer. Vi menar exempelvis att det måste göras stickprovskontroller oftare och att man måste följa upp problematiken med att många personer är skrivna på samma adress. I de fall där bidrag grundar sig på var man bor – det vill säga de bosättningsbaserade – behövs det läggas stor tyngd vid att säkerställa att personer som söker dessa även i fortsättningen vistas och bor i landet. En lösning på detta skulle kunna vara att dessa bidrag ska kvitteras genom besök på myndighet före utbetalning, i synnerhet i de fall då tveksamhet råder. En förutsättning för detta är också ett närmare samarbete mellan myndigheter som Försäkringskassan, Skatteverket och Migrationsverket och enklare tillgång till varandras uppgifter. Vi vill uppdraga åt regeringen att i enlighet med ovanstående motivering ta fram konkreta förslag på skärpta rutiner för att stoppa felaktiga utbetalningar till andra länder.

Julia Kronlid (SD)

Linda Lindberg (SD)

Jonas Andersson i Skellefteå (SD)

Jennie Åfeldt (SD)